

vita marina

zeebiologische dokumentatie

36e jrg. nr. 4 juli-aug. 1986

Inhoud losbladige dokumentatie:

5 - geleedpotigen	71-74
8 - keverslakken	115-118
9 - buikpotigen	369-372
12 - koppotigen	43-48
15 - stekelhuidigen	59-60

Mededelingenblad

ISSN 0165 - 8980

Inhoud mededelingenblad:

Mededelingen van het bestuur	38
Met B.M. naar Bretagne	39
Een verloren collectie	40
Ondermaats	40
Wedgwood	40
Zeehonden	41
Periodieken	43
Dolfinaria	43
Bijgeloof	43
Laagwater in de weekends	44

BESTUUR EN REDACTIE WENSEN U
EEN VOORSPOEDIG EN AKTIEF 1987

Administratie en redactie:

postbus 64628, 2506 CA 's Gravenhage
telefoon 070 - 502528 (dinsdagavond)
giro 606100

vita marina is een uitgave van
STICHTING BIOLOGIA MARITIMA

---

tweemaandelijks uitgave
abonnementsprijs f 32,50 per jaar.
Voor het buitenland f 40,- per jaar;
voor België f 32,50, per giro of
internationale postwissel

Redactie:

Willem Faber, Jeroen Goud,
Theo Strengers, Joke Weisscher.

Bestuur:

Jeroen Goud (voorz.), Paula Sloof
(penn.), Willem Faber (secr.), Wil
van Dongen, Theo Strengers.

Mr. Willem Faber, van Alkemadelaan 938,
2597 BG 's Gravenhage, tel. 070-551245

Jeroen Goud, Voorplecht 104,

1186 WS Amstelveen, 020-437247

Paula Sloof, Ridderspoorweg 254,
2565 AS 's Gravenhage, 070-258582

Wil van Dongen, Mozartlaan 12,

2742 BN Waddinxveen, 01828-17927

Theo Strengers, Doldersestraat 68,

2574 TD 's Gravenhage, 070-609263

Joke Weisscher, Nieuw Voordorstr. 24,
2251 TB Voorschoten, 01717-8363.

Om versnelling in het verschijnen van de Vita Marina te bewerkstelligen, zal het volgende nummer een dubbelnummer zijn. We kunnen u nu reeds vertellen, wat u daarin voor wetenswaardigs zult aantreffen: uiteraard de voortzetting van de artikelen, die al lopen: keverslakken, Nautilus, degenkrabben en de Caecidae. Ook zullen weer enige noordzeeweekdieren worden besproken. Verder een artikel over de borende Pholaden en een rijkelijk geïllustreerd verhaal over een bezoek aan het koraalrif in zuidelijk Kenia. Kortom de moeite waard om naar uit te kijken!

BESTELLINGEN

Het komt nogal eens voor, dat door het Zeebiologisch Museum te koop aangeboden schelpen bij BM worden besteld. Dat is niet juist en kan alleen maar tot vertraging leiden. Bestellingen moet u rechtstreeks bij het museum doen.

MEDEDELINGENBLAD

Dit mededelingenblad is er voor u! Niet alleen om u over van alles en nog wat te informeren, maar ook om u in de gelegenheid te stellen uw mede-BM-ers van uw eigen ervaringen, opvattingen, vondsten en wat al niet meer op ons terrein te vertellen is, op de hoogte te stellen. Het lijkt soms wel eens of u daarvoor terugschrikt. Soms hoort de redactie via via, dat iemand iets wetenswaardigs te vertellen heeft, maar het komt dan niet spontaan. Waarom? Als u voor uzelf ervan overtuigd bent, dat iets de moeite waard is om te weten of te ervaren, waarom zou dat dan ook niet voor anderen het geval zijn. En dat geldt eveneens voor hetgeen gewoon leuk is. En dan te bedenken, hoe eenvoudig het is om iets op papier te zetten, al is het maar in telegramstijl. Denkt u hieraan eens in de toekomst. Als een paar schapen - of moeten het slakken zijn - over de brug zijn, volgen er vast en zeker meer.

MEDEWERKERS WELKOM

Naast het werk van bestuur en redactie zijn er heel wat zaken die voor een goed functioneren van BM moeten of zouden kunnen gebeuren. De laatste tijd zijn er te veel activiteiten achterop geraakt. Het bestuur doet een beroep op degenen die zich een avond in de week op gezellige wijze willen inzetten voor administratie, boekbinden, verzending, voorbereiding activiteiten, bibliotheek en dergelijke. Uw reactie graag op dinsdagavond: tel.070-502528.

MET BIOLOGIA MARITIMA NAAR BRETAGNE VAN 26 maart - 2 april 1987

Velen hebben er al naar uitgekeken en nu is het dan echt zo ver, er kan weer ingeschreven worden voor een unieke reis naar het marienbiologische zeer interessante Bretagne. Ook ditmaal zullen we onze residentie hebben in Hôtel de la Paix in het mondaine badplaatsje Dinard, het centrum van de Côte d'Emeraude. Onze ervaringen met het hotel zijn uitstekend, aan alle wensen kon men tegemoetkomen. Kamerindeling, speciale menu's, extra vroeg op met vertrek, zelfs lezingen in de ontbijtruimte en wieren prepareren op de binnenplaats, het was allemaal mogelijk. Het zeer gezellig gelegen twee sterren hotel heeft goed ingerichte kamers, sommigen met bad of douche, anderen met douchegelegenheid op de gang. De 4 à 5 gangendiners overtroffen onze stoutste verwachtingen, men kookt hier zeer gevarieerd, met dagelijks franse specialiteiten van hoog niveau. Sommige deelnemers zouden alleen daarvoor wel weer mee willen gaan.

Wat de excursies betreft: we bezoeken uiteraard weer de mooiste en bekendste plekjes zoals Pointe Decollé, Cancale, Le Vivier, St. Jacut de la Mer, Erqui en Ile Verdellet. Echter ook een paar nieuwe plekjes zullen we gaan opzoeken, maar daar zijn we nog even wat geheimzinnig over.

We gaan proberen om vanuit een vissershaventje, waarschijnlijk Erqui of Port da Houet, met een pecten-visser excursies te maken naar de visgronden van de Coquille St. Jacques. Omdat deze

visser dan speciaal voor ons vaart, zullen we rustig de gelegenheid krijgen om de met de dreg opgehaalde fauna te bekijken. Hiervoor moet u zich wel apart opgeven. De extra kosten bedragen f 60,- per excursie, om zodoende de huur van schip met bemanning te kunnen opbrengen.

EEN AFWISSELEND PROGRAMMA MET EEN FLEXIBELE REISLEIDING.

In onderling overleg biedt het programma voldoende ruimte voor landschappelijk en culturele excursies. De reisleiding die weer verzorgd zal worden door Wil van Dongen en Jeroen Goud, zal op de kennismakingsdag met een voorstel komen. Hierbij kunnen de deelnemers dan ook met hun wensen en ideeën naar voren komen.

Vanzelfsprekend organiseren we na de reis weer een reünie en wordt in samenwerking met de deelnemers weer een verslag geschreven.

De kosten van deze achtdaagse reis bedragen f 875,- per persoon. Hiervoor krijgt u alle vervoer, ook terplaatse, volpensioen, ook alle lunches onderweg, alle excursies, een kennismakingsdag en een reünie.

Voor eenpersoonskamers geldt een toeslag van f 105,-. Deelname aan een pectenvisserij-excursie f 60,-. Aanmelding is mogelijk doormiddel van een aanmeldingsformulier dat u schriftelijk of telefonisch (op dinsdagavond) kunt aanvragen: BM, Postbus 64628, 2506 CA 's-GRAVENHAGE, tel. 070-502528

EEN VERLOREN COLLECTIE

Klaarblijkelijk heeft een zekere eerwaarde Bernard Fry indertijd niet geweten, wat hij met zijn schelpencollectie aan moest. Anders zou hij omstreeks 1909 - hij leefde toen ergens in de buurt van Bristol - niet zoveel tijd hebben gestoken in het verpakken van zijn schelpen in grote houten kratten. Elke schelp keurig verpakt in een stuk krantenpapier uit die tijd. Zo moet de verzameling ergens opgeslagen hebben gelegen tot 1925. Toen is de collectie geschonken aan het museum in Bristol. Niet dat dit onmiddellijk tot verbetering heeft geleid. Onuitgepakt zijn de kratten in de kelders van het museum geplaatst. Tot 1972 hebben de kratten daar gestaan. Toen eerst, ter gelegenheid van een verhuizing, werd de Fry-collectie uitgepakt en schoongemaakt. Dat was niet alleen een zorgvuldig, maar ook een vies werkje. Vele schelpen zaten met het krantenpapier aan de kratten vastgeplakt en moesten worden losgeweekt. Maar nu is dan toch eindelijk deze collectie keurig voor het publiek uitgesteld in de natuurhistorische sectie van het museum in Bristol. (Pallidula, vol.17(4)).

ONDERMAATS

Uit de dagbladers is het ieder wel bekend, dat de EEG allerlei maatregelen uitvaardigt "voor de instandhouding van de visbestanden". Visverboden

en beperking van bepaalde visserijmethoden, bewerking aan boord, maaswijdten van netten en ook minimummaten. In de op 1 januari 1987 in werking tredende EEG-verordening is bepaald, dat onder maatse dieren onmiddellijk weer in zee moeten worden teruggezet. Die bepaling geldt niet alleen voor verschillende vissoorten, maar ook voor enige kreeftachtigen en weekdieren. Op de lijst van minimummaten prijken ook 2 bivalven: de Sint-jacobsschelp, Pecten maximus (L., 1758) en de venusschelp, Venus verrucosa L., 1758. De eerste soort is ondermaats bij een breedte onder 100 mm en de tweede onder 40 mm, gemeten zoals op de tekening aangegeven.

Minimummaat van *V.verrucosa* (ware grootte)

WEDGWOOD

Wist u, dat de grondlegger van het befaamde Wedgwood aardewerkbedrijf in Barlaston, Staffordshire, de in 1730 als dertiende kind van een pottenbakker geboren Josiah Wedgwood, zich gedurende de tijd dat hij het bedrijf heeft geleid - 1759 - 1795 -, voor vormontwerpen en ribbels deels heeft laten leiden door zijn schelpenverzameling?

ZEEHONDEN

Er is een onevenwichtigheid in het denken van de mens ten opzichte van de zeezoogdieren in het algemeen en meer in het bijzonder ten aanzien van de zeehonden. Deze laatste diergroep is door de geschiedenis heen ervan beschuldigd een ernstige concurrent te zijn van de mens waar het gaat om de verdeling van de vis. Inderdaad, zeehonden voeden zich met vis. Hun aantallen zijn echter in de loop der jaren aanzienlijk achteruitgegaan, terwijl hun vismethoden onveranderd zijn gebleven. En dat is, wat men van de mens niet kan zeggen. Hun aantal is onvoorstelbaar toegenomen en neemt steeds sneller toe. Dit heeft enerzijds geleid tot een toenemende vraag naar vis en heeft anderzijds geleid tot een toenemende vervuiling van het milieu van zowel die vis als van de zeehond. Om aan die grotere vraag te voldoen heeft de mens bovendien steeds betere vismethoden ontwikkeld, zo zelfs dat allerlei maatregelen nodig zijn om te voorkomen, dat er straks helemaal niets meer te verdelen is. En dan toch maar de zeehonden de schuld geven van de teruggang van de hoeveelheden vis, is een merkwaardige gedachtekrinkel. Hoe staat het nu met die zeehonden? Daarover zijn onlangs enige gegevens verschenen, o.a. van Greenpeace, die tevens een illustratie zijn van de reactie van de mens. Om dicht bij huis te beginnen: de

gewone zeehond, Phoca vitulina L., 1758. In het Nederlandse waddengebied is de populatie van deze dieren (Waddenbulletin, jg. 21(11): 202-203) vermoedelijk niet ver meer van de voorspelde stabilisatie van rond 850 exemplaren. Dat is weliswaar meer dan de schatting uit 1976, welke 350 bedroeg, maar toch aanzienlijk minder dan de 2500 stuks die in de 50-er jaren de Waddenzee bevolkten. Daarbij komt nog, dat het herstel niet op geheel natuurlijke wijze tot stand is gekomen, indien men bedenkt, dat in 1984 ongeveer 18% van de populatie via een opvangcentrum is uitgezet. De geboortecijfers zijn relatief laag en de jeugdsterfte relatief groot. In Sleeswijk-Holstein zouden de geboortecijfers gunstiger zijn, maar dit leidt dan weer tot de opvatting, dat de zeehonden een te grote concurrentie voor de visvangst vormen.

De zadelrob (Pagophilus groenlandicus) (Panda-Nieuws)

Twee andere soorten, die de belangstelling verdienen in dit verband, zijn de zadelrob, Pagophilus groenlandicus (Erxleben, 1777) en de klapmuts of Cystophora cristata Nilsson, 1841. Van de eerste soort is vooral de huid

van de jonge dieren, white coats, die de belangstelling van de jagers hebben. Maar ook de huiden van de jonge en volwassen klapmutsen zijn zeer in trek. Ook al is aannemelijk, dat de populaties van beide soorten in de laatste halve eeuw sterk achteruit zijn gegaan, hun voortbestaan is nog niet direct in gevaar. Voor de toekomst is vooral van belang, dat de mogelijkheden om de huiden af te zetten meer worden ingeperkt. Maar ook hier weer hetzelfde liedje: de Canadese visser steekt een beschuldigende vinger op naar de zeehonden, omdat de kabeljauw en de zalm zijn verdwenen. Voor de monniksrobben en meer speciaal de mediterrane monniksrob, Monachus monachus (Hermann, 1779) kan worden verwezen naar de Vita, zoogdieren: 25-30.

De grijze zeehond (Panda-Nieuws)

Ook de grijze zeehond, Halichoerus grypus (Fabricius, 1791), geniet bij de visserij een slechte reputatie. De beschuldiging luidt hier, dat dit dier de oorzaak zou zijn van de sterke toename van ringworm bij onder meer kabeljauw. Dit is evenwel wetenschappelijk niet vastgesteld.

Dat het ook anders kan is bewezen bij de noordelijke pelsrob of zeebeer, Callorhinus ursinus (L., 1758). Het

onder controle brengen van de jacht op deze dieren sedert 1912, toen hun populatie een 300.000 stuks telde (in 1870 rond 4,5 miljoen), heeft hun aantal weer doen toenemen. Maar sedert 1956 is de lijn weer omgebogen. Het is niet uitgesloten, dat dit mede wordt veroorzaakt door de omstandigheid, dat deze tot 100 m diep duikende dieren verstrikt raken in achtergebleven visnetten. Men schat het aantal slachtoffers daarvan op 50.000 per jaar.

De Zuidafrikaanse pelsrob, Arctocephalus pusillus (Schreber, 1776), van belang als leverancier van pelzen, wordt door de visserij-organisaties eveneens beschuldigd van het eten van te veel vis en het vernielen van de netten. Maar ook voor deze dieren vermindert juist de mens het leefgebied door met name in de wateren van Namibië met fabrieksschepen - Russische en Zuidafrikaanse - te intensief te vissen.

Kortom, zoals zo vaak wordt het evenwicht door de mens verstoord. En binnen dat verstoorde evenwicht krijgen de zeehonden de schuld, dat er onvolgende vis is om aan de alsmaar toenemende menselijke behoefte te voldoen.

ZOEKERTJE

Te koop: collectie Cypraea's. F. van der Vlag, Vlagweddestraat 11, 9545 TA Bourtange, telefoon 05993-54330.

PERIODIEKEN

Indien u voor eigen gebruik over een van de onderstaande artikelen wenst te beschikken, kunt u ons vragen daarvan een fotokopie te maken. De kosten van de kopieën en van de verzending moeten wij u in rekening brengen. Op basis van het aantal kopieën bedragen die kosten:

f 1,50 voor 1 en 2 kopieën;
f 3,-- voor 3 tot en met 7 kopieën;
f 0,40 per kopie voor 8 of meer kopieën. U kunt de door u gewenste kopieën aanvragen door het verschuldigde bedrag over te maken op gironummer 606100 t.n.v. Stichting Biologia Maritima, Den Haag, onder vermelding wat u wilt ontvangen.

DOLFINARIA

De Australische staat Victoria heeft het bedrijf Marine World Victoria Ltd. een vergunning geweigerd om 11 dolfijnen en 2 zwaardwalvissen te vervoeren en aan het publiek te tonen. Er zal daar zelfs een wettelijk verbod komen op het houden van dolfinaria en het vangen van dolfijnen voor de kust. Aan deze eerste officiële maatregel op dit gebied is een commissoriaal onderzoek voorafgegaan. De commissie kwam tot de conclusie, dat walvisachtigen in het algemeen een hoge prijs hebben betaald voor de twijfelachtige voordelen van gevangenschap. (Nep-tunus)

XENOPHORA, no. 34: Georges Richard: Les Tridacnidae, monstrueux bivalves tropicaux (8 pp);

CLUB CONCHYLIA INFORM., jg. XVIII(4/5): Helmut Hirt: Bestimmungsschwierigkeiten: die Islandmuschel (Arctica islandica L., 1767) (8 pp); Axel Alf: Die Trocnidae der europäischen Meere VII (het geslacht Gibbula; determinatietabel) (6 pp);

ROSSINIANA, no. 33: José Lauer: Le "Complexe textile" ou autres "Tent-marked Cones". Frans en Engels. Bevat een revisie van die groep Conidae. Wordt vervolgd (12 pp);

JOURN. MALAC. SOC. AUSTR., vol. 7(3-4): M.G. Harasewych: The Columbariinae (Gastropoda; Turbinellidae) of the eastern Indian Ocean. (Het geslacht Coluzea met 4 nieuwe soorten) (14 pp).

BIJGELOOF

In Venezuela is alles anders, schreef Pierre Hoeblich aan de redactie van de National Capital Shell Club in Washington. Men houdt daar niet zo van de natuur, maar lijdt wel onder de bijgeloven. Schelpen zijn voor de meeste mensen ongeluksbodes. Op een dag zag de auteur een visser van een fraaie Spondylus americanus Hermann, 1781 alle stekels afslaan. Op zijn vraag waarom hij dat deed antwoordde de visser, dat hij op deze manier de slechte geesten verjoeg. Vervolgens brak hij de schelp open en verkocht de kleppen aan toeristen als souvenirs!

LAAGWATER IN DE WEEKENDS

Hierbij treft u de laagwaterstanden van de weekenddagen in januari en februari aan. Zowel eind januari als eind februari valt het zeer lage water juist in een weekend. In zeeland valt het tijdstip wel vroeg in de ochtend, maar al wel als het licht

is. Vooral Zeeuws-Vlaanderen en de kust van Noord en Zuid-Beveland zijn de moeite van het bezoeken waard. De tijden met een sterretje geven de dagen aan met de lagere waterstanden. Voor de berekening van de laagwatertijden van de andere kustplaatsen kunt u gebruik maken van de kaartjes in de bijlage jan/feb. pagina 8.

jan. 1987 HARLINGEN			jan. 1987 H.VAN HOLLAND			jan. 1987 VLISSINGEN		
10 za	0.14	12.53	10 za	6.35	17.25	10 za	4.28	17.11
11 zo	1.22	14.00	11 zo	7.29	18.27	11 zo	5.39	18.06
17 za	6.27	18.31	17 za	9.39	23.47	17 za	9.51	21.55
18 zo	7.05	19.04	18 zo	10.04	-	18 zo	10.27	22.29
24 za	10.51	23.11	24 za	2.58	14.54	24 za	1.59	14.47
25 zo	11.49	-	25 zo	3.47	16.13	25 zo	3.10	16.01
31 za	6.25*	18.27*	31 za	8.46*	23.58	31 za	9.37*	21.48
feb. 1987 HARLINGEN			jan. 1987 H.VAN HOLLAND			feb. 1987 VLISSINGEN		
1 zo	7.11*	19.11*	1 zo	9.28*	-	1 zo	10.22*	22.29
7 za	10.47	23.05	7 za	2.57	15.44	7 za	2.16	14.54
8 zo	11.38	-	8 zo	4.13	16.52	8 zo	3.30	16.09
14 za	5.38	17.46	14 za	8.46	23.01	14 za	8.56	21.02
15 zo	6.17	18.22	15 zo	9.00	23.36	15 zo	9.31	21.36
21 za	9.28	21.46	21 za	2.05	13.07	21 za	0.31	13.11
22 zo	10.09	22.38	22 zo	2.19	14.57	22 zo	1.27	14.16
28 za	5.24*	17.28*	28 za	10.40*	22.50	28 za	8.36*	20.48